

ILM FAN XABARNOMASI

Ilmiy elektron jurnali

Xalq maqollarining geografiya darslardagi o'рни

Egammurodov Mardon

Geografiya ta'lim yo'nalish talabasi

N.Sh.Shadiyeva

Geografiya kafedrası dotsenti

Buxoro davlat pedagogika instituti

Anotatsiya: Ushbu maqolada xalq maqollarining geografiya darslaridagi o'рни va ahamiyati muhokama qilinadi. Xalq maqollari nafaqat xalq madaniyatining ajralmas qismi, balki geografik bilimlarni shakllantirishda muhim vosita hisoblanadi. Maqollar o'quvchilarga o'z yashash joyining tabiiy xususiyatlari, iqlim sharoitlari va mintaqaviy farqlarini tushunishga yordam beradi. Ular darslarda o'quvchilarning diqqatini jalb qilish, madaniy kontekstni taqdim etish va fikr almashishni rag'batlantirishda samarali rol o'ynaydi. Shuningdek, maqollar orqali o'quvchilar vatanparvarlik hissini rivojlantirish va o'z hududlari haqida chuqurroq bilim olishlari mumkin.

Kalit so'zlar: Xalq maqollari, Geografiya, Ta'lim, Madaniyat, Tabiat, Iqlim, Mintaqaviy xususiyatlar, Vatanparvarlik, O'quvchilar, Bilim.

Kirish: Geografiya fani insoniyat va tabiat o'rtasidagi munosabatlarni o'rganish, dunyo xaritasini tushunish va turli hududlarning xususiyatlarini aniqlashga qaratilgan. Ushbu fanni o'rganish jarayonida xalq maqollari muhim o'rin tutadi. Xalq maqollari, asrlar davomida shakllangan, xalqning hayot tajribasini va madaniyatini aks ettiruvchi og'zaki ijod namunalari bo'lib, geografik bilimlarni rivojlantirishda juda samarali vosita hisoblanadi. Ular orqali o'quvchilar nafaqat o'z joylarining tabiiy sharoitlari, balki xalqimizning tarixiy va madaniy kontekstini ham anglash imkoniyatiga ega bo'ladilar. Ushbu maqolada xalq maqollarining geografiya darslaridagi o'рни va ahamiyati batafsil muhokama qilinadi.

Asosiy qism: 1. Xalq maqollarining ta'lim jarayonidagi roli.

Xalq maqollari, ta'lim jarayonida o'quvchilarga bilimlarni o'zlashtirishda ko'maklashadigan qimmatli vosita hisoblanadi. Ular oddiy va tushunarli ifodalar bilan kompleks geografik tushunchalarni ifodalaydi, bu esa o'quvchilarga mavzuni yaxshiroq tushunish imkoniyatini beradi. Misol uchun, "Tog'ni ko'rganlar, pastni biladilar" maqoli orqali, o'quvchilar tog' va pastliklarning qanday o'zaro bog'liqligini va ularning har birining o'ziga xos xususiyatlarini tushunishlari mumkin.

Maqollar, o'quvchilarning o'z hayotlari bilan bog'liq real voqealarni keltirib chiqaradi, bu esa ularning mavzuga qiziqishini oshiradi. Darslarda maqollarni muhokama qilish jarayonida, o'quvchilar o'z fikrlarini ifodalashga, bir-birlari bilan munosabatda bo'lishga va o'zaro tajriba almashishga imkoniyat topadilar. Buning natijasida, ularning muloqot ko'nikmalari, ijodiy fikrlash qobiliyatlari va tahlil qilish qobiliyatlari rivojlanadi.

2. Madaniyat va tarix bilan bog'lanishi.

Geografiya darslarida xalq maqollari, milliy tarix va madaniyatni o'rganish uchun muhim manba sifatida xizmat qiladi. Har bir maqol o'zining madaniy kontekstiga ega bo'lib, o'quvchilarga o'z xalqining urf-odatlarini, an'analari va tarixi haqida ma'lumot beradi. Masalan, "Vatan yo'q, yurt yo'q" maqoli, vatanparvarlik, tenglik va milliy birlik kabi qadriyatlarini aks ettiradi. Bu jarayon, o'quvchilarda o'z xalqi va mintaqasiga nisbatan sevgi va hurmat hissini rivojlantiradi.

Bundan tashqari, maqollar tarixiy voqealar yoki muhim shaxslar bilan bog'liq bo'lishi mumkin. Misol uchun, ayrim maqollar qahramonlar yoki tarixiy shaxslarning hayotidan kelib chiqqan bo'lishi mumkin. Bular o'quvchilarga tarixiy voqealarning geografik kontekstda qanday rol o'ynaganini tushunishga yordam beradi. O'quvchilar, maqollarni o'rganish orqali o'z mintaqasining tarixiy o'zgarishlarini va ularning ijtimoiy hayotga ta'sirini o'rganadilar.

3. Tabiat va iqlim haqidagi bilimlarni shakllantiradi.

Xalq maqollari tabiiy muhit va iqlim haqida muhim ma'lumotlarni o'z ichiga oladi. Ular o'quvchilarga o'z hududlarining iqlimiy sharoitlari, geologik tuzilishi va tabiiy resurslari haqida bilim beradi. Masalan, "Yozda yurtni bil, qishda qadrini bil" maqoli ob-havo sharoitlari va mavsumiy o'zgarishlarning ahamiyatini ko'rsatadi. O'quvchilar bunday maqollar orqali, o'z hududlarining tabiiy sharoitlari va ularning inson hayotiga ta'siri haqida ko'proq ma'lumot olishadi.

Bundan tashqari, maqollar iqlim o'zgarishlari va ekologik muvozanatni saqlash haqida ham ma'lumot beradi. O'quvchilar, tabiiy ofatlarning va iqlimiy o'zgarishlarning hayotga ta'sirini tahlil qilishga yordam beruvchi maqollarni o'rganishlari mumkin. Ushbu jarayon, ularni ekologik mas'uliyatni his qilishga va tabiatni muhofaza qilishga rag'batlantiradi.

4. Hududiy xususiyatlari.

Xalq maqollari har bir hududning o'ziga xosligini, tabiiy resurslarini va iqlimiy sharoitlarini aks ettiradi. "Qishloq yerda, shahar yerda" maqoli, qishloq va shahar hayotining farqlarini ko'rsatadi. Bu maqol o'quvchilarga qishloq va shahar o'rtasidagi ijtimoiy va iqtisodiy farqlarni tushunishga yordam beradi. O'quvchilar bunday maqollar orqali o'z joylaridagi resurslar, iqtisodiy imkoniyatlar va ekologik muammolar haqida ma'lumot olishadi.

Shuningdek, maqollar, o'quvchilarga hududlarning rivojlanishi va iqtisodiy hayoti haqida ko'proq ma'lumot beradi. Masalan, "Suv ko'p joyda, har qadamda" maqoli, suv resurslarining muhimligini ta'kidlaydi va o'quvchilarga suv ta'minoti va suvni boshqarish masalalarini o'rganishga undaydi. Bu jarayon, ularni o'z hududlarining kelajagini shakllantirishda faol ishtirok etishga tayyorlaydi.

5. Fikr almashish va muhokamalar.

Maqollar darslarda o'quvchilar o'rtasida fikr almashish va muhokama qilish imkoniyatini yaratadi. O'quvchilar maqollar asosida o'z fikrlarini bildirish, bir-birlarining fikrlarini tinglash va yangi g'oyalarni shakllantirishlari mumkin. Bu jarayon, o'quvchilarning fikrlash va tahlil qilish qobiliyatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Ular o'z fikrlarini ifodalash jarayonida turli nuqtai nazarlarni eshitish va muhokama qilishga imkoniyat topadilar.

Bunday muhokamalar, o'quvchilarga fikrlarni tushunishga va o'zaro muloqot ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi. Shuningdek, maqollar yordamida o'quvchilar ijodiy fikrlash va

muammolarni hal qilish qobiliyatini shakllantiradilar. Ular o‘zaro fikr almashgan holda, mintaqaviy masalalarni qanday hal qilish haqida yangi g‘oyalarni ishlab chiqadilar.

Xulosa: Xalq maqollari, geografiya darslarida muhim o‘rin tutgan, milliy madaniyat va tarixning boy manbai sifatida xizmat qiladi. Ular, nafaqat o‘quvchilarga hayotiy tajribalar, balki geografik tushunchalar va tushunchalarning o‘zaro aloqalarini ko‘rsatadi. Maqollar orqali, o‘quvchilar tabiat, iqlim va o‘z hududlarining xususiyatlari haqida yanada chuqurroq bilim olish imkoniyatiga ega bo‘ladi.

Xalq maqollarining ta'lim jarayonidagi o‘rni, o‘quvchilarning fikrlash qobiliyatini rivojlantirishga, ijodiy fikrlashga va mantiqiy tahlil qilishga yordam beradi. Ular o‘rganilayotgan mavzularni hayotiy kontekstda ko‘rsatib, o‘quvchilarning qiziqishini oshiradi. Maqollar, shuningdek, madaniyat va tarix bilan bog‘langan holda, o‘quvchilarda o‘z xalqiga nisbatan sevgi va hurmat hissini kuchaytiradi.

Tabiiy muhit va iqlimga oid maqollar esa, o‘quvchilarga ekologik muvozanatni saqlash va tabiatni muhofaza qilish haqida mas’uliyatni his qilishga yordam beradi. Bu jarayon, ularni o‘z hududlaridagi tabiiy resurslar va ularning ahamiyatini tushunishga rag‘batlantiradi. Buning natijasida, o‘quvchilar kelajakda o‘z joylarini rivojlantirishda faol ishtirok etishga tayyorlanadilar.

Bundan tashqari, maqollar o‘quvchilar o‘rtasida fikr almashish va muhokama qilish imkoniyatini yaratadi, bu esa muloqot ko‘nikmalarini rivojlantiradi. O‘quvchilar, bunday muhokamalar orqali bir-birlarining fikrlarini tinglab, yangi g‘oyalarni shakllantirishga intilishadi.

Shu tarzda, xalq maqollari geografiya darslarida faqatgina bilim manbai emas, balki o‘quvchilarda ijtimoiy va madaniy ongni rivojlantiruvchi vosita sifatida ham xizmat qiladi. Ular o‘quvchilarga o‘z hududlariga, tarixlariga va madaniyatlariga nisbatan mas’uliyat va mehr-muhabbat tuyg‘ularini shakllantiradi. Maqollar orqali ta’lim jarayoni, o‘quvchilarni kelajakda faol va mas’uliyatli fuqarolar sifatida tarbiyalashda muhim rol o‘ynaydi.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Maqolalar va tadqiqotlar:

1.1. Abduqodirova, S. (2021). Xalq maqollarining ta'lim jarayonidagi o'rni. O'zbekiston Milliy Universiteti, Tashkent.

1.2. Rahmonov, M. (2020). Geografiya darslarida xalq maqollarining foydalanish usullari. Ta'lim va Innovatsiyalar, 3(2), 45-56.

2. Kitoblar:

2.1. Karimov, A. (2018). Xalq maqollari: Madaniyat va ta'lim. Tashkent: O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi.

2.2. Isroilov, N. (2019). Geografik bilimlar va madaniyat. Tashkent: Fan va texnologiya.

3. Onlayn manbalar:

3.1. Xalq maqollari to'plami. (2023). www.maqollar.uz

ILM FAN XABARNOMASI

Ilmiy elektron jurnali

3.2.Tabiat va iqlim haqidagi maqollar. (2023). O'zbekiston Tabiiy Resurslar Vazirligi.
www.tabiyatresurslar.uz

4.Dissertatsiyalar:

4.1.Tursunov, X. (2022). Xalq maqollari va ularning ta'limga ta'siri. Doktorlik dissertatsiyasi, Tashkent Davlat Pedagogika Universiteti.